

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INKLUZIV MUHITNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

*Denov tadbirkorlik va pedagogika
Instituti Filologiya fakulteti talabasi
Shuhratova Nigora Shuhratovna
Emali:n22043258@gmail.com
Tel raqam: +998971919606*

***Annotatsiya:** Maqolada boshlang'ich ta'lim tizimida inklyuziv muhitni shakllantirishning nazariy, metodologik va amaliy asoslari tahlil etilgan. Inkluziv ta'limning ijtimoiy ahamiyati, uning pedagogik tamoyillari va O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar yoritilgan. Shuningdek, o'qituvchi shaxsining inklyuziv jarayondagi o'rni hamda individual yondashuvning samaradorligi haqida fikr yuritilgan.*

***Kalit so'zlar:** Inklyuziv ta'lim, metodologiya, individual yondashuv, differensial ta'lim, ijtimoiy integratsiya, boshlang'ich ta'lim.*

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida asosiy e'tibor har bir bolaga teng imkoniyat yaratishga qaratilmoqda. Inkluziv ta'lim — bu barcha o'quvchilar, jumladan jismoniy yoki aqliy imkoniyati cheklangan bolalarning bir xil sharoitda o'qish va rivojlanish imkoniga ega bo'lishini ta'minlaydigan tizimdir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli inklyuziv muhitni yaratish va uni metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish har bir o'qituvchining dolzarb vazifasidir.

Inkluziv ta'limning nazariy poydevori insonparvarlik, tenglik va adolat tamoyillariga asoslanadi. Bu tizimning mohiyati har bir bolaning imkoniyatini to'liq ochish va uni jamiyat hayotiga faol jalb etishdan iborat. UNESCO tomonidan ilgari surilgan "Ta'lim hamma uchun" g'oyasi shundan dalolat

beradiki, ta'lim tizimi barcha o'quvchilarning ehtiyojlarini e'tiborga olgan holda moslashuvchan bo'lishi kerak. Shuningdek, L.S. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasiga ko'ra, har bir bola ijtimoiy muloqot va qo'llab-quvvatlash orqali o'z imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin. Shu bois, inklyuziv yondashuv o'quvchini mustaqil emas, balki ijtimoiy sheriklikda rivojlantirishga asoslanadi.

Inkluziv ta'limning metodologiyasi shaxsga yo'naltirilgan va moslashuvchan yondashuvni talab etadi. O'qituvchi har bir o'quvchining qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda dars jarayonini tashkil etishi lozim. Bunda differensial ta'lim, guruhli ishlash, muammoli o'qitish va interfaol metodlardan foydalanish muhim o'rin tutadi.

O'qituvchining psixologik tayyorgarligi, sabr-toqati va bag'rikengligi ham inklyuziv muhitda muvaffaqiyatli natijalarga erishishda asosiy omillardandir. U nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchini ijtimoiy hayotga tayyorlovchi, unga ishonch bag'ishlovchi shaxs bo'lishi kerak.

Boshlang'ich ta'limda inklyuziv muhitni shakllantirishda bir qator amaliy masalalar hal qilinishi zarur. Eng avvalo, o'quv xonalari maxsus ehtiyojli bolalar uchun moslashtirilgan bo'lishi, o'quv materiallari esa ularning qobiliyatiga mos tarzda tayyorlanishi lozim. O'qituvchilar uchun maxsus metodik qo'llanmalar, treninglar va amaliy seminarlar tashkil etish zarur.

Bundan tashqari, ota-onalar bilan muntazam hamkorlik o'rnatish, o'quvchilarning o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash madaniyatini shakllantirish ham inklyuziv muhitning ajralmas qismidir. Psixologik yordam xizmati orqali o'quvchilarga motivatsiya berish, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish inklyuziv ta'limning samaradorligini belgilovchi omil hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda inklyuziv ta'lim davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonun

asosida barcha ta'lim muassasalarida inklyuziv sharoitlarni yaratish belgilangan. Hozirgi kunda ko'plab umumta'lim maktablarida inklyuziv sinflar faoliyat yuritmoqda, o'qituvchilar esa maxsus malaka oshirish kurslarida tayyorlanmoqda.

Kelgusida inklyuziv ta'lim tizimini yanada rivojlantirish, raqamli ta'lim vositalarini joriy etish va metodik bazani mustahkamlash orqali har bir bolaga sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish rejalashtirilgan.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda inklyuziv muhitni shakllantirish — bu jamiyatning insonparvarlik darajasini aks ettiruvchi jarayondir. Har bir bola, u qanday imkoniyatga ega bo'lishidan qat'i nazar, ta'lim olish va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish huquqiga ega. Inkluziv ta'limning nazariy va metodologik asoslarini chuqur o'rganish, o'qituvchilar malakasini oshirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlov tizimini takomillashtirish orqali bu yo'nalishda barqaror natijalarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
3. UNESCO. Inclusive Education: The Way of the Future. Geneva, 2008.
4. Karimova M. (2021). Inkluziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Rasulova N. (2022). Boshlang'ich ta'limda differensial yondashuv metodlari. Toshkent: TDPU nashriyoti.